

A morbid kíváncsiság és true crime hatása a figyelemre és a szorongáskezelésre

Pál Blanka Izabella

Pécsi Tudományegyetem

Témavezető: Kiss Botond László

2024

Absztrakt

A kíváncsiság az emberi természet velejárója és ösztönös folyamat, vizsgálása során viszont több formáját is megtudjuk különböztetni. Erre példa a morbid kíváncsiság fogalma, ami a morbid és erőszakos tartalmak iránt érzett kíváncsiságot foglalja magába. A 21. századra a morbid kíváncsiság központi témájává váltak a bűnügyi tartalmak. Kutatásom során az feltételeztem, hogy ezek a kellemetlen tartalmak fogyasztása akár hatással is lehetnek az idegrendszerünkre és javulhat az egyén szorongáskezelése a rendszeres stresszingererek által. Kísérleti környezetben ezt a figyelmi funkciók felől közelítettem meg, egy vizuális kereséses vizsgálattal, a figyelmi torzítások elméleteire alapozva. A célingerhez társítva voltak zavaró ingerek különböző valencia és arousal értékelésekkel. A feladatot kiegészítően a vizsgálati személyek egy kérdőív csomagot is kitöltöttek, ami a demográfiai kérdések mellett a morbid kíváncsiság skálát, az ACQ, DPSS, és STAI 5 kérdőíveket tartalmazta. A hipotézisem az volt, hogy akik rendszeresen fogyasztanak bűnügyi tartalmakat, jobban teljesítenek a feladatban és kevésbé terelődik el a figyelmük a kellemetlen ingerek által. Ezt a hipotézist a morbid kíváncsiság mértékével is megvizsgáltam. Az első, személyes vizsgálatban 66 fő vett részt (15 férfi, 51 nő). Az eredmények alapján nem volt kimutatható hatása a true crime és morbid tartalmak fogyasztásának a vizsgálati eredményekben és a kérdőívben beszámolt vizsgálat utáni állapot szorongás nem korrelált szignifikánsan a bűnügyi média, vagy a morbid kíváncsiság mértékével. A második vizsgálat adatfelvétele online formában történt meg, amit megelőzőleg 18 fővel bemértünk jogdíj mentes oldalakról egyénileg kiválogatott bűnügyi képeket. A bemért képek használatával egy hasonló vizuális kereséses paradigmát alkalmaztunk. A kérdőív csomag is megegyezett az első vizsgálattal. 29 fő (9 férfi, 20 nő) vett részt a kutatás ezen fázisában. Az eredmények szerint nem volt csoportok közötti különbség kimutatható, viszont a fenyegető ingerek és azoknak a gyakoribb feltünése szignifikánsan rontotta a teljesítményeket. Az eredmények alátámasztják fenyegető ingerek általános hatását a figyelmi folyamatokra, azonban a true crime fogyasztás feltételezett hatását nem sikerült bebizonyítani.

kulcsszavak: true crime, morbid kíváncsiság, habituáció, figyelmi torzítás, félelem rekreáció

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	4
2. Elméleti háttér	4
2.1. A true crime és a morbid kíváncsiság története	4
2.2. Kognitív hatások és funkciók.....	6
2.2.1. A kíváncsiság háttere és formái.....	6
2.2.2. Veszélyre adott válaszaink	7
2.2.2.1. Félelem, fenyegetettség.....	7
2.2.2.2. Undor	9
2.2.2.3. Figyelmi torzítások és a szorongás kapcsolata	10
3. Első vizsgálat	12
3.1. Módszerek.....	12
3.2. Eredmények	14
3.3. Diskusszió	16
4. Második vizsgálat.....	17
4.1. Módszerek.....	17
4.2. Eredmények	19
5. Diskusszió	21

1. Bevezetés

Bár a társadalmunk rengeteg változáson ment keresztül az évek során, a kíváncsiságot felkeltő témákban sok hasonlóságot vehetünk észre korábbi évtizedekhez, századokhoz mérve. A halál jelensége és a nagy mértékű érdeklődés iránta szinte mindig jelen volt, ha például már csak a középkori kivégzésekre gondolunk. Akár az emberi természet részeként is tekinthetünk rá. Ez a kíváncsiság azóta új formákat öltött és újféle műfajok alakultak köré, például a horror és bűnügyi műfajok. Egyre több formátum is áll rendelkezésünkre, mint a filmek, sorozatok, könyvek és podcastok. Ez a fejlődés tovább segíti azt, hogy egyre nagyobb népszerűségnek örvendhetnek ezek a műfajok. Ha belegondolunk, ezeknek az erőszakos tartalmaknak inkább kellemetlen közérzetet kellene kiváltaniuk és elijesztenie az embereket. Ezzel ellentétben nagy mértékben feltudja kelteni a figyelmünket és prioritást is élveznek a figyelmi folyamatokban a negatív tartalmak, kíváncsiságot eredményezve. Ez maga a morbid kíváncsiság jelensége, ami az érdeklődés erőszakos, morbid témák és tartalmak iránt (Zuckerman & Litle, 1986). A kíváncsiságot vizsgálva az a kérdés is felmerülhet, hogy vajon jár-e adaptív hatásokkal az ilyen tartalmak rendszeres fogyasztása. Ez a true crime esetében azért is érdekes szempont, mivel valódi eseteket dolgoz fel, a valóság érzetét növelve. Ezek rendszeres tanulmányozása segít e jobban kezelni a felmerülő stresszt okozó helyzeteket, mint ahogy egyes kérdőívek eredményei állítják? (Vicary & Fraley, 2010) Ezekre a kérdésekre több kognitív folyamat is választ adhat, mint például a stressz ingerek általi habituáció. A szorongáskezelés mellett a figyelmi funkciókra kifejtett hatása a morbid kíváncsiságnak úgyszintén egy érdekes szempont, mivel a szorongás mértéke és a fenyegető tartalmakhoz való viszonyulás kapcsolatban áll azzal, hogy az egyén képes e jobban kizárni a zavaró ingereket és a reakciók intenzitásával. A dolgozat és a kutatás célkitűzése erre a kérdésre esetleges választ találni a figyelmi funkciókat vizsgálva.

2. Elméleti háttér

2.1. A true crime és a morbid kíváncsiság története

Ahogy a bevezetőben említettem, a bűnügyi műfaj és a morbid kíváncsiság jelentős kapcsolatban áll, ezt szeretném bővebben kifejteni és a jelenség aktualitását alátámasztani. Mint már említve volt, a halál és a bűnözők felé irányuló kíváncsiság nem új keletű dolog. A nyilvános kivégzések nagy publikum előtt voltak végre hajtva a középkorban és a bűncselekményeket felvázoló plakátok pedig kelendő termékeknek számítottak és nagy volt rájuk a kereslet. Azt követően, hogy csak privát formában lettek végrehajtva a kivégzések, új formát öltött ez a kíváncsiság. Így alakult ki a krimi műfaja, ami nagyjából a 20. század elejére tehető. Ezt követte a true crime, aminek igazi popularizálása a 70-es, 80-as évekre tehető,

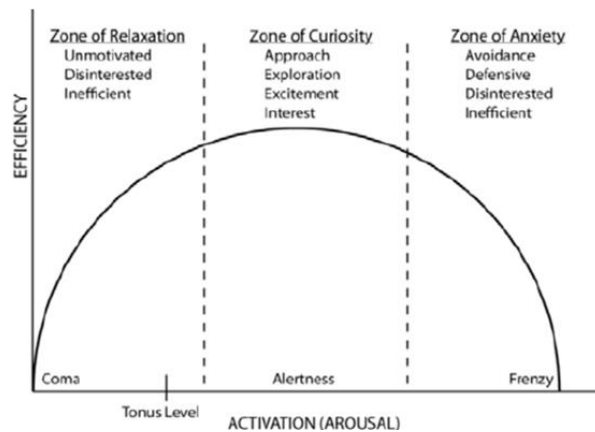
amikor már ténylegesen nagy mennyiségben volt rá kereslet és 50%-al növekedett a publikált tartalmak mennyisége egy-két évtized alatt (Murley, 2008). Mai napig minden idők legnépszerűbb könyvei között is számos true crime művel találkozhatunk, amik nagy részt vettek ki a bűnügyi hullám elindításában. A technológia fejlődésével párhuzamosan ez a népszerűség is növekedett a több elérhető média formátumnak köszönhetően. Sorjában készülnek a sorozatgyilkosok történetét feldolgozó tartalmak. Ezeknek a tömeggyártása mára egy hatalmas iparággá nőtte ki magát. Ez a folyamat tükrözi a fogyasztók igényeit és egyéni szinten lévő kíváncsiságot a bűntények iránt. Természetesen nem csak a true crime foglalkozik erőszakos tartalmakkal, bűntényekkel, hanem például a horror is, de a különbséget az teszi ki, hogy a true crime valós történeteket dolgoz fel és a való világunkról ad információt. A bűnügyi média emlékeztetni tud minket körbevevő veszélyre (Murley, 2008). Így ezt egyfajta szimulációként is fel lehet fogni, ami a gyakorlás érzését tudja az egyénben keltetni. Erre az is adhat bizonyítékot, hogy a true crime ma már a nők körében mutatkozik népszerűbbnek, főképp a könyvek terén. Azzal érvelnek a női true crime rajongók, hogy ezáltal információt tudnak szerezni a túlélés érdekében és esetleg alkalmazhatják a megszerzett tudást, ami biztonságérzetet ad számukra (Vicary & Fraley, 2010). Ezzel párhuzamba vonható a terror kezelés és a szociális kíváncsiság elmélete, miszerint az egyén a külvilágról szerzett információkkal enyhíti a bizonytalanság által kialakult szorongását (Renner, 2006 Id. Wisman és mtsai., 2015). A true crime eszközt ad a minket körülvevő világ megismerésére valós veszély jelenléte nélkül. Ez a biztonságos exploráció pedig kíváncsiságot eredményezhet az erőszakos, morbid tartalmak felé, azaz morbid kíváncsiságot.

Az első jelentős kutatás a témában Zuckerman és Litle munkássága volt (Zuckerman & Litle, 1986). Ők voltak az első szakemberek, akik megalkottak egy skálát, amivel mérni tudták a morbid kíváncsiság mértékét. A kutatás alapján pozitív korrelációt találtak a morbid kíváncsiság és a szenzáció keresés között. Zuckerman és Litle véleménye szerint a morbid kíváncsiság mögött az egyének igénye áll a stimulációra és az arousalra. Más kutatások ezt alá is támasztják, például azzal, hogy a morbid kíváncsisággal rendelkező személyek olyan filmeket preferálnak, amiknek középpontjában valami veszély volt és jellemző rájuk a szociális kíváncsiság és a rebellis magatartás (Scrivner, 2021). Egyesek szerint nem is különös dolog az erőszakos tartalmak fogyasztása és a iránta kialakuló magas érdeklődés, mivel a kellemesség nem egyenlő az érdekességgel (Turner Jr. & Silvia, 2006).

2.2. Kognitív hatások és funkciók

2.2.1. A kíváncsiság háttere és formái

A morbid kíváncsiság fogalmának jobb megértése érdekében először a kíváncsiságnak a koncepcióját és elméleti hátterét szeretném ismertetni. A kíváncsiság az emberi viselkedés egyik fő motivátora és a tanulás folyamatában is fontos szerepet tölt be. Huszadik századra már kutatók a fő hajtóerők (driveok) közé sorolták, mint ahogy az éhséget, szomjat is (Borowske, 2005). Kíváncsiság nélkül nem éreznénk szükségét, hogy megismerjük a környezetünket és nem lenne bennünk kitartás az információk további elsajátítására. Motiválja az egyént arra, hogy információ szerzés által csökkentse a bizonytalanságot, ezáltal a további kellemetlen érzéseket, szorongást, arousalt, driveot is képes csökkenteni (Ryan, 2019). Clark Hull fogalmazta meg az első drive redukciós modellt (1943). Az elmélet szerint a hiányállapot (need) hatására hajtóerő (drive) jön létre, ami viselkedést produkál, azzal a céllal, hogy a homeosztázist helyreállítsa. Így kialakul a motiváció arra, hogy kielégítse az egyén az igényét és megalapozza a tanulást. A drive redukció a kíváncsiságnak is fontos komponense. A kíváncsiság kutatásának egyik úttörője, William James, két típusát fogalmazta meg, az ösztönös/érzelmi és a tudományos kíváncsiságot. Az ösztönös kíváncsiság állatokban és embereken egyaránt észrevehető, mivel ez az új ingerek és információk által felkeltett figyelmet (készenlétet) jelenti. Ez evolúciós hatások eredménye és nagy mértékben a túlélést szolgálja. A tudományos kíváncsiság már az emberek sajátossága és fő komponense az információ hiány által keletkezett motiváció és annak pótlása. Ez megfelel az information gap elméletnek, ami ezt az információ hiányt foglalja magába és az ez által kialakult kognitív deprivációt (Fitri és mtsai., 2020). Ebben az elméletben fontos faktor a bizonytalanság, ami a bűnügyi tartalmak fogyasztásánál gyakran előforduló érv, mivel egyének ezzel próbálják a világról meglevő hiányos képüket kiegészíteni. Ez esetben a kíváncsiság azzal a céllal alakul ki, hogy az egyén kiegészítse a hiányos, inkonzisztens információ halmazt. David Berlyne (1960, Id. Borowske, 2005) később a kíváncsiság elméletét tovább fejlesztve megfogalmazta az ingerek meghatározó jellemzőit is a kíváncsiság kialakulásában. Ezek a szempontok az inger komplexitása, újdonsága, bizonytalansága, konfliktusa és a stimuláció mértéke. A stimulációnak ideálisnak kell lennie, azaz nem lehet túl alacsony vagy túl magas. Ha alacsony, nem eredményez kíváncsiságot, viszont, ha túl magas, kíváncsiság helyett szorongás alakulhat ki. Ehhez kapcsolódik Day elmélete is (1982, Id. Borowske, 2005), ami a kíváncsiság zónáit kategorizálja és vázolja fel. Az alábbi ábrán láthatóak a Day által megnevezett zónák; relaxáció, kíváncsiság, szorongás.

1. ábra, Kíváncsiság zónái (Day, 1982)

A diagrammon látható, hogy a kíváncsisághoz ideális arousal szint és hatékonyság szükséges és nagyjából megegyezik a mértékük. Így kialakul a motiváció explorációra, ami a másik két zónánál nem tud létre jönni vagy hatékonyság hiányában, vagy túl magas stimuláció esetében a magas szorongás gátolja.

A kíváncsiság létrejöttéhez jó eszközök a szimulációnak tekinthető médiumok, mint a true crime. A tartalom kivált valamilyen szintű szorongást, de mivel csak külső megfigyelőként az otthonunk biztonságában vagyunk szemtanúi, kevesebb esetben lehet túl magas ez a stimuláció és fennmarad az igény a további explorációra.

2.2.2. Veszélyre adott válaszaink

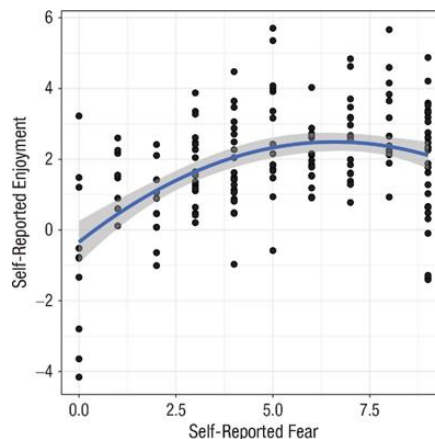
2.2.2.1. Félelem, fenyegetettség

Abban az esetben, amikor viszont túl intenzív, és kellemetlen ingereknek vagyunk kitéve, a félelmi válaszaink aktiválódnak a nagyobb mértékű szorongás mellett. A félelem evolúciós hatásokra kialakult védekező mechanizmus, amely a túlélésünket segíti meg. Központjában a veszélyt jelentő ingerek állnak és az arra kifejtett reakciónk. Evolúció során kondicionálva lettünk arra, hogy félelem által felkészüljünk a lehetséges veszélyekre és a negatív, fenyegető ingerek előnyt is élveznek a feldolgozásban és jobban felkeltik az érdeklődésünket. Vizuális feldolgozás szintjén pedig az inger hatása még több ideig is tart és ezáltal az arousal szint is növekedik és felgyorsulnak a kognitív funkciók (Zsidó és mtsai., 2017). Ez abban segíti az egyént, hogy képes legyen gyorsabban reagálni, a zavaró tényezőket kizárni (fókusz) és megfelelő reakciót adni a fenyegető ingerekre. Ez a megemelkedett arousal szint, a félelem arousal, úgyszintén összeköthető a korábban kifejtett drive redukcióval is, mivel egyes elméletek szerint ez az állapot azt eredményezi, hogy az ember késztetést érez arra, hogy csökkentse ezt a félelmet kognitív, viselkedéses válaszokkal (Ruiter és mtsai., 2001). A félelem egy másodlagos drivenak tekinthető, egy tanult drivenak és ráépül az elsődleges driveokra (Miller, 1948). Az említett evolúciós védekező mechanizmusok, amik a túlélést szolgálják, több tényező által is befolyásolhatóak. A váratlan, kiszámíthatatlan szituációk különböző reakciókat

váltak ki az egyénekből, például hirtelen veszély esetén egyesek késleltetett választ adnak, lefagynak, mások túl hirtelen reagálnak. A túlzott szorongás és a pánik egy jelentős faktor, ami képes gátolni az adaptív válaszokat és rontja a mechanizmusok kontrollját, ami a veszélyt mértékét is tudja növelni. A megfelelő információk birtoklása és a gyakorlat képes segíteni a fenyegetettséggel szembeni adaptív válaszokon, ami jól megfigyelhető például rendőröknél. A rendőrök minél több szakmai tapasztalattal rendelkeznek, annál nyugodtabban és racionálisabban képesek a veszélyt jelentő helyzetekben reagálni és képesek kontroll alatt tartani a válasz mechanizmusait. Így a felkészültség fontos komponense a vészhelyzetekre adott reakciókban (Zsidó és mtsai., 2020). A félelem, szorongás gyakorlása habituációhoz is vezethet. A tanulásnak ez a formája azt eredményezi az idegrendszerünkben, hogy kialakul egy viselkedéses válasz többszörösen bemutatott ingerek felé és csökken a reakciónk, mivel hozzászokunk ezekhez az ingerekhez, akár fiziológiai szinten is. Ez ki tud alakulni szorongást és félelmet keltő ingerek felé is, amit a rekreációs félelem nagy mértékben meg tud segíteni. Alapja a folyamatnak, hogy a tanulás során bizonyos ingerre való rendszeres kitettség progresszív csökkenést eredményez az aszimpatikus reakciókban. Szüneteltetés esetén, miután a reakció csökkent, a válasz elkezd visszaépülni, amit spontán felépülésnek hívunk. A spontán felépülések és kitettség közötti váltakozás még jobban erősíti az habituáció mértékét (Grissom & Bhatnagar, 2009). Az inger intenzitása is befolyásoló tényező, mivel a túl erős ingerek esetében nem vehető észre válasz csökkenés (Rankin és mtsai., 2009). Scivner és munkatársai kutatása során morbid kíváncsisággal rendelkező személyek rezilienciáját vizsgálták (Scivner és mtsai., 2021). A kutatás hipotézise az volt, hogy a rendszeres horror fogyasztó egyéneknek effektívebb volt a pandémia alatt a rezilienciája és jobban tudták elviselni a járvány által kialakult bizonytalanságot és stresszt. Az eredmények lineáris kapcsolatot mutattak a morbid kíváncsiság és a stressz kezelési módszerek hatékonysága között. A kutatók erre azt a feltételes magyarázatot adták, hogy a veszélyt szimuláló tartalmak fogyasztása során ezek az egyének megtanulták jobban kezelni az érzelmeiket és a reakcióikat a stresszt okozó helyzetekkel szemben. Terápia kontextusában is alkalmasnak bizonyult az inger kitettség és expozíciós terápia során ez a módszer kerül alkalmazásra, leggyakoribban poszt traumatikus stressz esetén. A páciens a terápia során a traumatikus élményre fókuszál és le kell írnia az élményt. Ez által biztonságos környezetben tudják újra átélni és feldolgozni a traumát okozó eseményt és az idegrendszer képes hozzászokni (Rothbaum & Schwartz, 2002).

Manapság a félelem nem csak természetes kontextusban alakulhat ki, hanem a rekreációs félelem is gyakori jelenséggé vált. Ebbe beletartozik az egymás ijesztgetése és a félelmet keltő tartalmak is. Elméletek szerint a rekreációs félelem a tanulás egy formája, ami által teszteljük a

határainkat, gyakoroljuk a félelem érzetét és tanulunk a fiziológiai reakcióinkról is és akár fejlesztjük is őket (Clasen, 2022). A dán Aarhus egyetem Recreation Fear Lab csoportja ezeket a félelmi folyamatokat is vizsgálja többek között. Egy korábbi vizsgálatuk során a vizsgálati személyek reakciói egy kísértet házban voltak tesztelve, amit EKG eszközök és kérdőívek segítségével mértek (Andersen és mtsai., 2020). A kísérleti személyek arról számoltak be, hogy az élmény játékszerű volt számukra, viszont az eredményeket vizsgálva nem lineáris kapcsolatot találtak a félelem és az élvezet között.

2. ábra, Beszámolt félelem és élvezet (Andersen és mtsai., 2020)
Day (1982) kíváncsiság zónáihoz hasonlóan, a félelem akkor volt inkább élvezetes a vizsgálati személyeknek, ha egy középértéket ért el és ideális mértékben volt jelen.

Ezek alapján a rekreációs félelemnél is elmondható, hogy az ideális arousal szint további explorációra készítheti az egyént és élvezettel szolgálhat az ideális mértékű félelem, ezáltal gyakorolni is tudja a félelem érzetét. True crime esetén egyértelműen rekreációs félelemről beszélünk és a hasonló tartalmak az egyik leggyakoribb formájának is tekinthető.

2.2.2.2. Undor

Evolúciós válaszok kellemetlen ingerek esetében undor formájában is megjelennek. Ahogyan a félelem, az undor is protektív funkciót lát el és az alapérzelmek közé soroljuk. Viselkedéses és fiziológiai szinten is megjelenik és a leggyakoribb undort eredményező dolgok az egészséget veszélyeztető tényezők, például bizonyos ételek, szagok, vagy a higiénia nagy mértékű hiánya. Az undor tárgya szerint tudunk kategóriákat megkülönböztetni ebből következően. Az étellel kapcsolatos undor a legáltalánosabb, de a fertőzésektől való félelem is összeköthető az undorral, amit lehet a fenyegetettségre való válaszként értelmezni (Rozin & Fallon, 1987). Más elméletek szerint pedig az undor elkülöníthető alapvető és szoci-morális formákra. Az alapvető jelenségek közé tartoznak a korábban kifejtett tényezők és az állati, emberi végtermékek, higiéniaival kapcsolatos kellemetlen jelenségek. Ez fajta undor univerzálisabbnak mutatkozik. A szocio-morális undor esetén pedig deviáns, erőszakos jelenségek és erkölcsi határokat átlépő

tevékenységekkel szemben van állítva a személy (Például fizikai erőszak, bántalmazás stb.). Ebben az esetben az emberiség és az erkölcsösség hiánya eredményez undort érzetet az egyénben. Simon és munkatársai kutatása során jelentősen elkülöníthető érzelmi választ eredményezett ez a két kategória (Simpson és mtsai., 2006). Feltehetőleg a szociális-morális undor mögött másféle érzelmi folyamatok állnak és más aspektusból fenyegeti az egyén biztonságérzetét. Power és Dagleish az érzelmek kognitív megközelítését feltáró elméletet dolgoztak ki, ami az undorra is rávetíthető (Power & Dagleish, 1997 Id. Simpson és mtsai., 2006). Az első folyamat asszociációk által eredményezi az érzelmi választ, ami direkt hozzáférésen keresztül történik meg. Ez reprezentációk által automatikus folyamatként funkcionál. Undor esetén a már meglévő negatív reprezentációk (amik részben evolúció által alakultak ki) aktiválják a reakciók, akár ételekről, tárgyokról. A második folyamat esetén az érzelmek egy sematikus aktiváción keresztül érvényesül és az interpretáció befolyásolja a kimenetelt. Idővel számos kiértékelés követi egymást és a válasz tovább fejlődik, átalakul. Feltehetőleg a szocio-morális undor esetében az utóbbi folyamat jelentősebb és az alapvető undornál az első folyamat. A bűnügyi médiában feldolgozott esetek egyértelműen a szocio-morális kategóriába tartoznak, így máshogy is kell kezelni, mint az általános undorhoz tartozó undort. Az undor érzékenysége és az arra való hajlam és az elkerülő viselkedés között lineáris kapcsolatot mutattak, azaz minél nagyobb az undorra való hajlam mértéke, annál erősebb az elkerülő jelenség mértéke (van Overveld és mtsai., 2010). Ezzel ellentétben az diszkomfort és a szorongás - ami undor esetén is megjelenhet, - a figyelmet vizsgálva ellenkező hatást is mutathat.

2.2.2.3. Figyelmi torzítások és a szorongás kapcsolata

Amikor magas mértékű szorongásról beszélünk és fenyegető ingerekről, a figyelmi torzításokat fontos megemlíteni, mivel az ilyen fajta ingerek a legjelentősebb különbségeket tudják eredményezni a figyelmi folyamatokban. E mögött az is áll, hogy az egyértelműen kiugró ingerek a vizuális feldolgozásban előnyt élveznek (Ahogy ezt korábban a fenyegetettség kapcsán említettem). A figyelmi torzítások közé három formáját soroljuk, a facilitált figyelmet fenyegető ingerekre, késleltetett elfordulást és a figyelmi elkerülést (Zsidó, 2022). A vizuális kereséses feladatok ideális eszköznek mutatkoznak a fenyegető ingerek elsőbbségének bizonyítására, reakcióidőt mérve. Burra és munkatársai vizsgálatai során is vizuális kereséses paradigmák voltak alkalmazva, kör alakban elhelyezett formákkal, amik közül egy eltért és a vizsgálati személyeknek az eltérő alakot kellett detektálniuk. Fenyegető és semleges ingerek is

voltak a feladathoz társítva és egyértelműen ki lehetett mutatni, hogy a fenyegető inger esetében lassabban végezték a feladatot (Burra & Kerzel, 2013).

A figyelmi elkerülés esetén szorongó személyeknél a legeggyértelműbb a hatása a fenyegető ingereknek, mivel a vigilancia-elkerülés elmélet szerint ők gyorsabban fordítják a figyelmüket a negatív inger felé, de azt követően el is kerülnek őket (Koster és mtsai., 2006, Mogg és mtsai., 2004, Id. Zsidó, 2022). E mögött feltehetőleg az is állhat, hogy a figyelem irányát befolyásolja, hogy mennyire releváns és odaillő az adott inger az egyénnek. A fenyegető ingerek így a magasan szorongó személyeknél nagyobb relevanciával rendelkeznek, ami által előnyt is élvezhetnek más ingerekkel szemben (Cisler és mtsai., 2009 Id. Norman, 1968; Bundenes és mtsai. 2005). Ez az elmélet szerint figyelmi torzítások az inger által keltett félelem eredményei. Gyerekek körében is kimutatható volt a figyelmi elkerülésben lévő különbség a szorongás függvényében és a magasabban szorongó gyerekek nagyobb figyelmi preferenciát mutattak a fenyegető ingerek felé a semlegesekkel szemben. A kontroll csoportnál kisebb különbség mutatkozott (Dudeney és mtsai., 2015). Más kutatások egy fordított kapcsolatot feltételeztek, miszerint a maga figyelmi elkerülés okozza a szorongást. Macleod és munkatársai (2002) vizsgálata során egy csoportnak az lett utasítva, hogy fordítsák a figyelmüket a fenyegető inger felé, a másik csoportnak pedig el kellett kerülnie. A csoport, akiknek az inger figyelembevétel volt a feladata, nagyobb szorongásról számolt be. Azzal feltételezéssel ellenben, hogy a szorongásra hajlamosabb személyek nehezebben kerülnek a fenyegető ingerek Fox egy általánosabb figyelmi nehézséget fogalmazott meg a magasan szorongó személyeknél (1993). A kutatása során a kísérleti személyeknek semleges és fenyegető szavakat párosítottak színekkel és zavaró információkkal. A jobban szorongó egyének általánosan rosszabbul teljesítettek a feladatban, a szavaktól függetlenül. Mivel nem egyértelmű a szorongás és a figyelmi torzítások kapcsolata és annak működése, a területen igény van további kutatásokra. Egy további alapvető kognitív funkció, amit érdemes megemlíteni, az a figyelmi gátlás. A figyelmi gátlás fontos része a szelektív figyelemnek és elősegíti, hogy szűrve legyen a bejövő információ a feldolgozó rendszerünkbe (Zsidó, 2022). Gátlás során kizárjuk az irreleváns ingereket, ami segít feladatok elvégzésében és a fókuszálásban. Ez a folyamat lehet tudatos, de tudattalan is, mint pl. amikor elmélyülünk egy foglalkozásban. Kutatások azt támasztották alá, hogy a figyelmi gátlást több egyéni faktor befolyásolja és változó a hatékonysága (Conway és mtsai., Id. Zsidó, 2022). A kutatásunk során az említett egyéni különbségek feltárása volt a célkitűzés, a fenyegető tartalmak és a szorongás függvényében. A szorongáskezelés gyakorolhatósága és a felkészültségről alkotott elméletek alapján arra lehet következtetni, hogy a fenyegető tartalmak, ez esetben true crime fogyasztása képes lehet fejleszteni a

szorongáskezelést, ami a figyelmi torzítások szintjén is megjelenhet. A kutatásunk két vizsgálatból épült fel és a következőkben azokat fogom bemutatni.

3. Első vizsgálat

Hipotézisek

Jelen kutatás fő célja az volt, hogy felmérjem a true crime tartalmak és a morbid kíváncsiság adaptív hatásait. A rendszeres negatív inger kitettség által az egyéneknek fejlődhet a stresszkezelése és ez által a figyelmi teljesítménye is zavaró, negatív tartalmú ingerek jelenlétében.

Az első hipotézisem, hogy azok a vizsgálati személyek, akik rendszeresen fogyasztanak true crime tartalmakat, jobban kitudják zárni a zavaró ingereket a vizuális keresés feladat során. Elsősorban a morbid, fenyegető és undorító ingereknél feltételezhető a hatás.

További hipotézis, hogy azoknak a személyeknek, akik magasabb pontszámot érnek el a morbid kíváncsiság skálán, kevésbé terelődik el a figyelmük negatív tartalmú zavaró ingerek hatására.

Harmadik hipotézisem, hogy a true crimeot rendszeresen fogyasztó személyek kisebb szorongást élnek át a vizsgálat során.

Ehhez kapcsolódik a negyedik hipotézisem is, ami szerint minél magasabb morbid kíváncsisággal rendelkezik a vizsgálati személy, annál alacsonyabb szorongást él meg a vizsgálat során.

3.1. Módszerek

Minta

A minta 66 résztvevőből (15 férfi, 51 nő) állt, átlagéletkoruk 21.4 volt. (SD=4.89, min. 19, max. 59). 48 személy fogyasztott rendszeresen bűnügyi médiát, 18 személy nem. Az alanyok önkéntesen vettek részt a vizsgálaton és minden résztvevőt tájékoztattunk és írásos beleegyezésüket adták.

Felhasznált kérdőívek

Morbid kíváncsiság

A morbid kíváncsiság kérdőívegy 24 itemet tartalmazó kérdőív, ami a morbid témák iránti kíváncsiságok méri fel (Scrivner, 2021). A kérdőívben egyes itemeket egy likert skálán kell értékelni. A válaszadásnál 6 opció közül választhattak a kitöltők (1=Határozottan nem értek egyet és 6=Határozottan egyet értek között). Minél magasabb összpontszámot ér el az egyén a kiértékelésnél, annál nagyobb morbid kíváncsisággal rendelkezik az egyén. A mintán a kérdőív megbízhatónak minősült az elemzés alapján. (Cronbach's alfa=.906)

Spielberger State- Trait Anxiety Inventory (STAI-5)

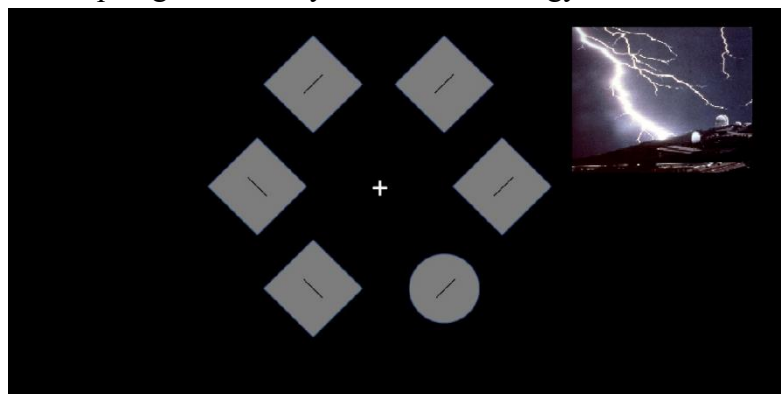
A kérdőívcsomaghoz a STAI rövidített, magyar nyelvű verzióját használtuk fel (Zsidó és mtsai., 2020). A kérdőív egy része az általános szorongást méri fel, további kérdések pedig az állapot szorongást. Az állapot szorongásra vonatkozó kérdéseket a vizsgálat során kétszer használtuk fel, egyszer a vizsgálat előtt és később utána. Az általános szorongást felmérő likert skála 5 itemet tartalmaz, az állapot szorongás pedig 6 itemet. A kérdőívek nem tartalmaznak alskálákat, így az összpontszám értékeket vettem figyelembe. A kérdőív eredményei megbízhatónak bizonyultak elemzés során és 3 fordított itemet tartalmazott. (Cronbach's alfa=.852)

Felhasznált ingeranyag

A vizsgálat során szükséges zavaró ingereket több képadatbázisból választottuk ki, köztük az EmoMadrid (Carretié és mtsai., 2019), Geneva Affective Picture Database (GAPED) (Dan-Glauser & Scherer, 2011), The International Affective Picture System, Nencki Affective Picture System (NAPS) (Marchewka és mtsai., 2014) és MARCH. A képek előre be voltak már mérve, így a vizsgálatához szükséges értékelések alapján kiválogattunk összesen 75 képet. A képek válogatásánál szempont volt, hogy minél magasabb arousal és minél alacsonyabb valencia értékkel rendelkezzenek. Ezeket a képeket 3 kategória szerint csoportosítottuk: morbid, undorító és fenyegető. Kiegészítően magas pozitív, semleges és scrambled képeket is használtunk, úgyszintén 75 darabot. A morbid kategóriába kellemetlen, erőszakos tartalmakat válogattunk, amik valamely kötődtek a true crime műfajához. A scrambled képek erősen pixelesített képeket jelentenek, amiknek nincs kivehető tartalma és csak kockák láthatók.

Felhasznált paradigma

A vizsgálat során egy vizuális kereséses paradigma volt alkalmazva a Psychopy program által. A paradigma elrendezésében a központban egy fixációs kereszt jelenik meg (200ms) és azt követően véletlenszerűen 6 geometria forma jelenik meg a kereső felületen (Kör, négyzet, rombusz). A formákban pedig eltérő irányba mutató átlós egyenesek láthatóak, jobb vagy bal

3. ábra Példa a vizuális keresés paradigmára: A kísérleti személy feladata ebben az esetben a körben jobbra mutató egyenes meghatározása és e mellé társul egy fenyegető kép inger a jobb oldalon.

irányba dőlve. Egy geometria forma eltér a többitől és a vizsgálati személy feladata az eltérő formában látható egyenes irányát meghatározni és az ahhoz megfelelő gombot megnyomni. (bal, vagy jobb gomb a billentyűzeten) A célingerekhez azonos időben zavaró ingerek is társulnak képek formájában, morbid, fenyegető, undorító, pozitív, semleges, illetve scrambled tartalmú kategóriákban. Ezek az zavaró képek a geometriai formák mellett tűnnek fel, változó elhelyezésben.

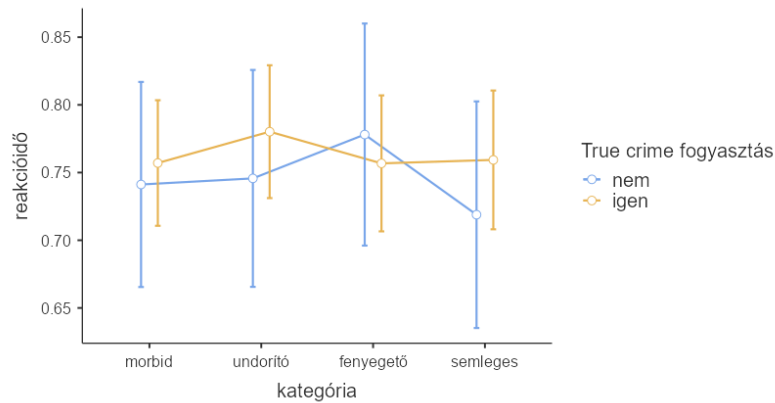
Vizsgálat menete

Az adatfelvétel személyes formában zajlott. Az egyetem egyik számítógép termében telepítettük a vizsgálatot a gépekre. A vizsgálati személyek szeparálva tudták végezni a feladatot és nem volt a látóterükben más képernyő. Maga a paradigma elvégzése előtt a kérdőív első felét töltötték ki, a demográfiai adatokat, morbid kíváncsiság, ACQ és STAI-5 skálákat. A kérdőív részeként bizonyos instrukciók alapján egy kódot kellett magunknak generálni, így tudtuk anoniman azonosítani az eredményeket. Ezt a kódot a Psychopy programban is megadták, amivel a vizsgálatot futtattuk. A paradigma 12 blokkra volt osztva, a képek kategóriája és gyakorisága szerint. Egy blokk 96 esetből áll össze, ami során vagy 76 esetben van kép, 20 esetben nincs kép, illetve fordítva. (Egy kép kategória kétszer fordul elő, eltérő gyakorisággal). Így összesen 1152 próbát tartalmazott a vizsgálat, ami nagyjából 25-30 percet vett igénybe.

3.2. Eredmények

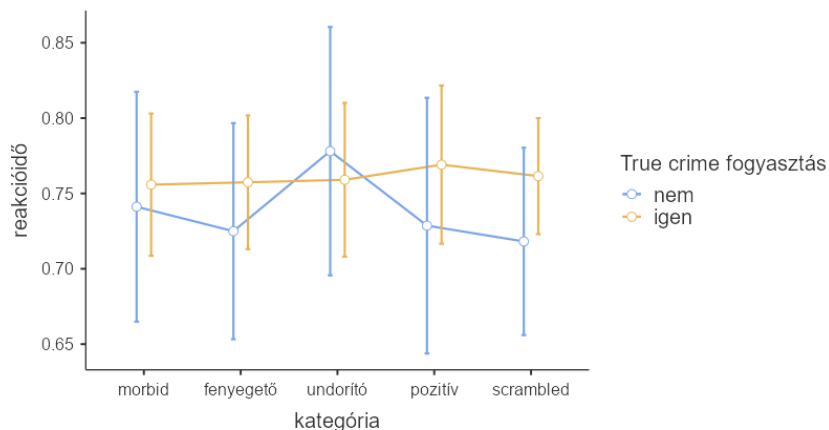
I. Hipotézis

A true crime fogyasztás (1-es csoport nem fogyaszt true crimeot rendszeresen, 2-es csoport igen) és a vizsgálati teljesítmény kapcsolatának felméréséhez többszemponatos kevertmintás varianciaanalízist használtam. Csak a morbid, fenyegető, undorító és a semleges képeket nézve a következők az eredmények: Az eredmények alapján nincs szignifikáns összefüggés a reakcióidő és a true crime fogyasztás között. A fenyegető tartalmaknál enyhe különbséget lehet észrevenni, de leíró statisztika alapján elhanyagolható a mediánok közti különbség. ($F_{Int}(3,192) = 0.574$, $p = 0.63$, $n^2p = 0.009$, $F_{Kategoría}(3,192) = 0.574$, $p = 0.633$, $n^2p = 0.008$, $F_{Truecrime_fogyasztás}(1,64) = 0.249$, $p = 0.620$, $n^2p = 0.004$)

4. ábra, True crime fogyasztás hatása a figyelmi teljesítményre 1. (morbid, fenyegető, undorító, semleges)

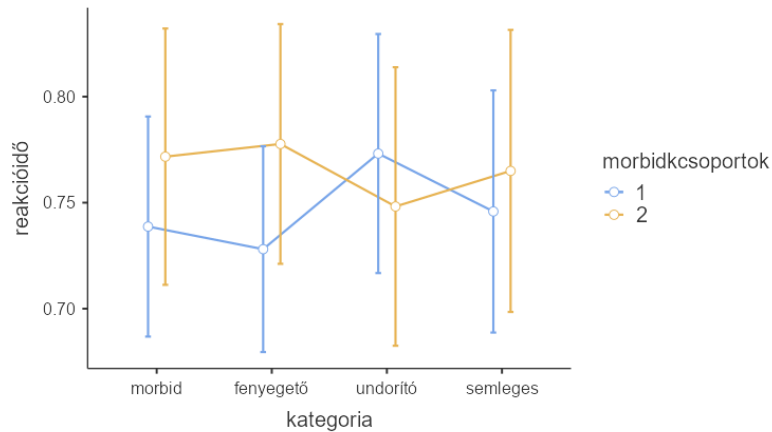
Ezt ugyanúgy megvizsgáltam morbid, fenyegető, undorító, pozitív és scrambled képekre kapott reakcióidőkre. A képek tartalmát megkülönböztetve így sincs szignifikáns különbség. A hatáserősség viszont ebben az esetben jelentős ($F_{\text{Int}}(4,252)=0.569$, $p=0.686$, $n^2p=0.009$, $F_{\text{Truecrime_fogyasztás}}(1,63)=0.469$, $p=0.496$, $n^2p=0.007$, $F_{\text{Kategória}}(4,252)=0.454$, $p=0.769$, $n^2p=0.007$).

5. ábra True crime fogyasztás hatása a figyelmi teljesítményre 2. (morbid, fenyegető, undorító, pozitív, scrambled)

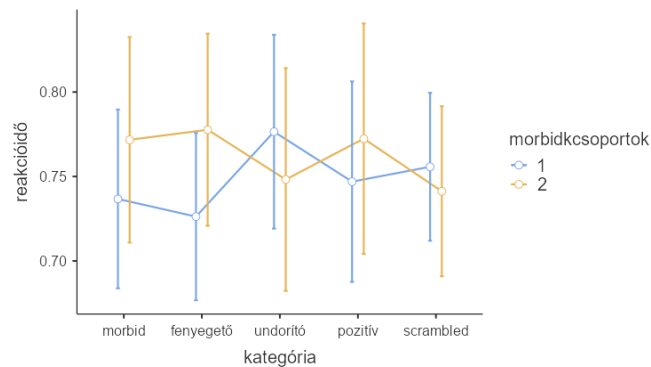
II. Hipotézis

A morbid kíváncsiság skálán kapott pontszámok átlagértéke (85.7) alapján két csoportot csináltam, egy átlagon aluli és egy átlagon felüli csoportot. Az 1-es csoport rendelkezett az átlagon felüli pontszámmal, a 2-es az az alattival. Ez után többszempontos kevertminta varianciaanalízist használtam a csoportokat tartalmazó változóval és a morbid, fenyegető, undorító és semleges blokkok reakcióidejével. Nem volt kimutatható szignifikáns hatás. ($F_{\text{Int}}(3,192)=1.1039$, $p=0.349$, $n^2p=0.017$, $F_{\text{Morbid_csoportok}}(1,64)=0.367$, $p=0.547$, $n^2p=0.006$, $F_{\text{Kategória}}(3,192)=0.047$, $p=0.986$, $n^2p=0.001$)

6. ábra, Morbid kíváncsiság hatása a figyelmi teljesítményre (morbid, fenyegető, undorító, semleges)

A morbid kíváncsiság alapján alakított csoportokat használva a negatív zavaró ingereket összehasonlítottam a pozitív és a scrambled képek hatásával is. Jelentős különbség itt sem volt látható. ($F_{Int}(4,252)=1.219$, $p=0.303$, $n^2p=0.019$, $F_{Morbid_csoportok}(1,63)=0.218$, $p=0.642$, $n^2p=0.003$, $F_{Kategória}(4,252)=0.136$, $p=0.969$, $n^2p=0.002$)

7. ábra Morbid kíváncsiság hatása a figyelmi teljesítményre 2. (morbid, fenyegető, undorító, pozitív, scrambled)

III. Hipotézis

A kérdőív eredményeit használva a true crime fogyasztás és a vizsgálat utáni állapot szorongás pontszámok közötti kapcsolatot vizsgáltam. Ehhez Spearman korrelációt használtam. A változók között nincs szignifikáns hatás ($\rho=-0.067$, $p=0.591$).

IV. Hipotézis

A morbid kíváncsiság és a vizsgálat utáni állapot szorongás kapcsolatának felméréséhez Spearman korrelációt használtam. Az előző hipotézishez hasonlóan itt sem látható szignifikáns eredmény ($\rho=0.161$, $p=0.196$).

3.3. Diszkusszió

A kutatás első vizsgálatában a true crime és a morbid kíváncsiság hatásait vizsgáltam, a figyelmi torzítások és gátlás folyamatait használva. A kísérlet során egy vizuális keresés

paradigmát adtunk ki a kísérleti személyeknek, zavaró ingereket társítva a keresőfelülethez. Ehhez kiegészítőleg egy kérdőív csomagot is kitöltöttek. A hipotéziseim azok voltak, hogy a true crime fogyasztás vagy/és a morbid kíváncsiság mértéke befolyásolja a személyek teljesítményén a feladaton, továbbá az utólag beszámolt állapoti szorongás mértékére is hatással vannak. Az eredmények egyik hipotézis esetén sem mutattak szignifikáns hatást. Az adatok szórása is nagy volt és a nemi eloszlás sem volt reprezentatív. Az undorító és a fenyegető képeknél lehetett észrevenni enyhe hatást és több esetben különbséget eredményeztek a csoportok között. E mögött az állhat, hogy ezek voltak a legkönnyebben meghatározhatóbb kategóriák a negatív kategóriák közül, és intenzív, reflexszerű reakciókat váltanak ki az egyénekből. Ez által akár jobban hozzá is tudnak szokni. A morbid képek esetén előfordulhat, hogy az személyeknek több idő kellett az értelmezéséhez (Nem egyértelmű a tartalmuk, pl. a villamosszék perifériából rátekintve nem egyértelműen tűnik figyelemkeltőnek), de mivel a feladatra fókuszáltak, inkább mellőzték a képeket. Más és hasonlóan intenzív képekkel érdemes megvizsgálni a különbségeket és a bűnügyi kép kategóriát specifikusan összeválogatni.

4. Második vizsgálat

Hipotézisek

A kutatás második vizsgálatának célkitűzése felmérni a bűnügyi tartalmak és morbid kíváncsiság hatását a figyelemre, elsősorban a figyelmi torzításokra.

Az első hipotézisem, hogy azok a vizsgálati személyek, akik rendszeresen fogyasztanak true crime tartalmakat, jobban kitudják zárni a zavaró ingereket a vizuális keresés feladat során. Elsősorban a bűnügyi tartalmaknál feltételezhető a hatás.

További hipotézis, hogy azoknak a személyeknek, akik magasabb pontszámot érnek el a morbid kíváncsiság skálán, kevésbé terelődik el a figyelmük negatív tartalmú zavaró ingerek hatására.

Harmadik hipotézisem, hogy a nagyobb undor érzékenységgel és hajlamossággal rendelkező személyek nehezebben zárják ki a bűnügyi kategóriába tartozó zavaró ingereket.

Negyedik hipotézisem, hogy a szorongás kezelésének a mértéke (ACQ) befolyásolja, hogy az egyén hogyan teljesít a vizuális keresés feladat során.

4.1. Módszerek

Minta

A minta 29 főből állt, közülük 20 nő, 9 férfi. (átlagéletkor=24.9, min 18, max .52) A személyek közül 22 személy számolt be arról, hogy rendszeresen fogyaszt true crime médiát, 7 személy

pedig arról, hogy nem. Kényelmi mintavételt alkalmaztunk. A résztvevők önkéntesen vettek részt a vizsgálatban és beleegyezésüket adják.

Felhasznált kérdőívek

Morbid kíváncsiság

A kérdőív részletes bemutatása ez első vizsgálat megvitatásánál megtörtént. A mintán a kérdőív megbízhatónak minősült (Cronbach's alfa=.870)

Anxiety Control Questionnaire (ACQ)

Az egyének általános szorongás kezelésének mértékét az ACQ 15 itemes változatával mértük (Brown és mtsai., 2004). A kérdőív a mindennapokban megélt stressz és szorongással kapcsolatos habitusokat és tapasztalatokat méri és hogy az egyén milyen mértékben képes kontrollt tartani a szorongás és érzelmek felett. A kérdőív három alskálát tartalmaz: érzelem kontroll, fenyegetés kontroll, stressz kontroll. A kiértékelése során az összpontszámmal dolgoztam. A likert skála válaszai 6 opcióra vannak felosztva (*1 = Egyáltalán nem értek egyet, 6 = Teljesen egyetértek*). 4 fordított itemet tartalmaz a kérdőív. Az eredmények megbízhatónak minősültek. (Cronbach's alfa=.849)

DPSS (Disgust propensity and disgust sensitivity)

A DPSS kérdőív az undor hajlamot és érzékenységet felmérő eszköz (van Overveld és mtsai., 2010). A kérdőív 16 itemből áll és a válaszadás 5 fokú likert skálán van megadva (*1=Soha, 5=Mindig*). A tételek az egyén undor viselkedését mérik fel és hogy undor megélése milyen reakciót vált ki és ezeknek gyakoriságát. A kérdőív két skálát tartalmaz, az undor hajlamosságot és az undor érzékenységet. Mindkét skála 8-8 itemet foglal magába. A kutatás során az összpontszámot, így egyben az undor érzékenységet és hajlamosságot vettem figyelembe. Fordított itemeket nem tartalmaz a kérdőív. A kérdőív a mintán megbízhatónak minősült. (Cronbach's alfa=.820)

Felhasznált ingeranyag

A vizsgálatához felhasznált képek jogdíj mentes oldalakról lettek összeválogatva. (Pexels, Pixabay, Unsplash) A képeket a bűnügyi kategória alapján gyűjtöttem össze és egy Google Forms kérdőív használatával bemértük őket. A kérdőívet kitöltő személyeknek a képeket pozitív, negatív, fenyegető, undorító és arousal skálákon kellett értékelniük, 1 és 7 között (*1=egyáltalán nem, 7=teljes mértékben*). A kérdőívhez 59 kép lett összegyűjtve. A képek bemérése 18 fővel történt meg (átlagéletkor=21.16, 16 nő, 2 férfi). A személyek önkéntesen vettek részt a kutatásban és beleegyezésüket adták. Ezeket az értékeléseket felhasználva kiválogattunk 37 képet a legmagasabb fenyegető, undorító, arousal és negatív értékelésekkel.

A bűnügyi képek mellett előre bemért képeket is felhasználtunk semleges kategóriában, amik megegyeztek az előző vizsgálatával.

Felhasznált paradigma

A vizsgálatban az első vizsgálatához felhasznált vizuális kereséses paradigma volt alkalmazva. A paradigma az OpenSesame és PsyJatos programokkal lett online verzióra átalakítva.

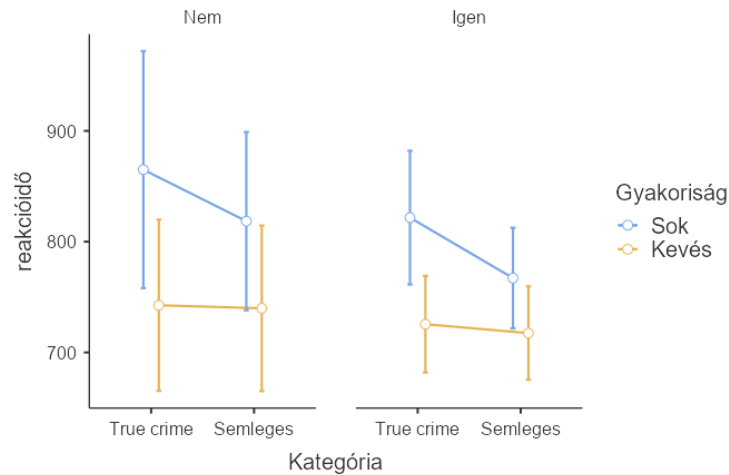
A vizsgálat menete

Az adatfelvétel online formában zajlott. A kísérletet megelőző kérdőív Google Forms platformon volt elérhető és a kitöltése után volt a vizsgálati személyeknek elérhető a belinkelt paradigma. A kérdőív az első vizsgálatához hasonlóan demográfiai kérdéseket, morbid kíváncsiság skálát, ACQ, DPSS kérdőíveket tartalmazta. A vizsgálat utáni állapot szorongás kérdőív ez esetben ki lett hagyva a kitöltés egyszerűsítése érdekében. A kérdőív a PsyJatos oldalra irányította tovább a kísérleti személyeket, ahol 25-30 perc alatt elvégezheték a vizuális kereséses paradigmát. A vizsgálat felénél lehetőségük volt szünetet tartani. A paradigma felosztása arányban megegyezett az előző vizsgálattal, de ebben az esetben csak 2 kép kategóriát használtunk fel és azok ismétlődtek. Egy blokk 96 esetet tartalmaz, ami során 80%-20% arányban van zavaró inger-nincs zavaró inger és fordítva.

4.2. Eredmények

I. Hipotézis

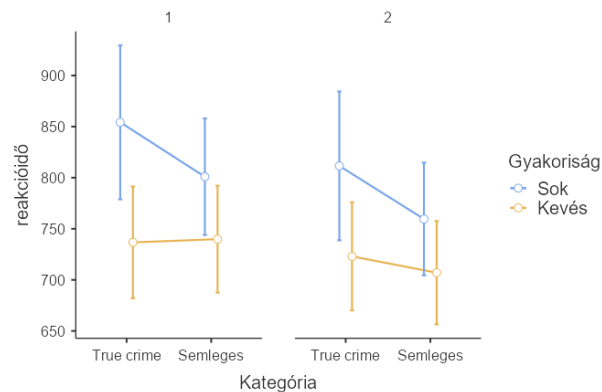
A true crime fogyasztás (1-es csoport nem fogyaszt true crimeot, 2-es csoport igen) és a vizsgálati teljesítmény medián értéke, illetve a kép kategóriák hatásának vizsgálásához többszemponos kevertmintás varianciaanalízist használtam. A true crime fogyasztás és teljesítmény között nem mutatkozik szignifikáns kapcsolat. A fő hatások (Képek gyakorisága és kategóriája) viszont szignifikánsak, azaz a true crime képek nagyobb gyakoriság esetén romlottak a teljesítmények ($F_{\text{Gyakoriság}}(1,27)=27.61$, $p<0.001$, $\eta^2p=0.506$ $F_{\text{Kategória}}(1,27)=10.04$, $p=0.004$, $\eta^2p=0.271$, $F_{\text{TrueCrime}}(1,27)=0.605$, $p=0.443$, $\eta^2p=0.022$).

8. ábra True crime fogyasztás hatása a figyelmi teljesítményre

II. Hipotézis

A morbid kíváncsiság pontszámok alapján két csoportra osztottam a személyeket, átlagon aluli és felüli csoportokra. (átlag=78.4, 1=alacsonyabb morbid kíváncsiság, 2=magasabb morbid kíváncsiság) Ezeket a csoportokat használva többszemponos kevertmintás varianciaanalízist használtam, a többi változó és faktor megegyezett az előző elrendezéssel. A morbid kíváncsiság nem volt hatással a vizsgálati eredményekre, a fő hatások voltak szignifikánsak ($F_{\text{Gyakoriság}}(1,27)=31.663$, $p<0.001$, $\eta^2p=0.363$, $F_{\text{Kategória}}(1,27)=15.404$, $p<0.001$, $\eta^2p=0.540$, $F_{\text{Morbidcsoportok}}(1,27)=0.787$, $p=0.383$, $\eta^2p=0.028$).

9. ábra Morbid kíváncsiság hatása a figyelmi teljesítményre

III. Hipotézis

A DPSS pontszámok és a vizsgálati teljesítmények kapcsolatának vizsgálatához Spearman korrelációt használtam, mivel a hipotézis kiegészítőleges szempont volt a kutatás során és nem

a vizsgált fő hatások közé tartozott. A pontszámokat a true crime gyakori, ritka és a semleges képek gyakori, ritka feltűnésével is megvizsgáltam. A kapcsolatok a true crime kategória esetében egyik felosztásban sem voltak szignifikánsak. (True crime gyakori; $\rho = -0.045$, $p = 0.818$. True crime ritka; $\rho = 0.152$, $p = 0.431$) A semleges képek esetén úgyszintén nem volt jelentős kapcsolat a reakcióidő és a DPSS pontszámok között. (Semleges gyakori; $\rho = -0.063$, $p = 0.744$. Semleges ritka; $\rho = 0.071$, $p = 0.744$)

IV. Hipotézis

Az ACQ pontszámok és a vizsgálati teljesítmény kapcsolatának felméréséhez Spearman korrelációt alkalmaztam, előző hipotézissel megegyező indokok miatt. A reakcióidő mediánokat a képek kategóriája és gyakorisága szempontjából vizsgáltam. A true crime blokkok esetén nem volt szignifikáns kapcsolat a sem képek a gyakori vagy ritkább feltűnésénél. (True crime gyakori; $\rho = 0.111$, $p = 0.567$. True crime ritka; $\rho = 0.159$, $p = 0.410$) Az eredmények a semleges képeknél sem mutattak szignifikanciát. (Semleges gyakori; $\rho = 0.042$, $p = 0.828$. Semleges ritka; $\rho = 0.086$, $p = 0.657$)

5. Diskusszió

A kíváncsiság, a félelem és az undor mind evolúciós hatások eredményére alakultak ki. A kíváncsiság és a félelem hátterében áll a drive redukció folyamata, ami során a kialakul a motiváció a viselkedés megváltoztatására a szükségletek kielégítéséhez (Hull, 1943; Ruiter és mtsai., 2001; Ryan, 2019). A félelem esetében a rekreációs félelem és a szimuláció élvezetes élményt ad az egyénnek, ami gerjeszti ezt a motivációt. Kutatások kimutatták, hogy a kíváncsiság és a rekreációs félelem ideális mértékéhez szükséges egy ideális, középértékű arousal szint és az ingerek intenzitása is kulcsfontosságú (Andersen és mtsai., 2020; Day 1982) Ha bármelyik túl magas, vagy intenzív, szorongáshoz vezethet és az egyén nem igényel több explorációt. A habituáció folyamata jelentős lehet a rekreációs félelem esetén, mivel a rendszeres inger kitettség csökkenő reakciókat eredményez és hozzászokik az idegrendszerünk. A habituáció hatékonyságához is fontos az ideális intenzitású inger, ahogy a kíváncsiságnál és a félelemnél, mivel túl intenzív ingerek nem képesek reakció csökkenést előidézni (Rankin és mtsai., 2009). Az említett rekreációs félelem egyik leggyakoribb formája a true crime tartalmak fogyasztása. A bűnügyi média valós eseteket dolgoz fel, ami legtöbb esetben erőszakos és kellemetlen jelenségeket jelent. Ennek ellenére nagy népszerűségnek örvend a műfaj. Az e féle tartalmak iránt mutatott nagy mértékű érdeklődést hívják morbid kíváncsiságnak (Scrivner, 2021; Zuckerman & Litle, 1986). A morbid kíváncsiság kapcsán felmerülhet a kérdés, hogy a morbid tartalmak, vagy akár true crime rendszeres nézése képes-e javítani a szorongás

kontrollját. Ebben a szorongás kontrollban a felkészültség fontos tényezőnek mutatkozik és a tapasztalat is tudja javítani (Zsidó és mtsai., 2020). A szorongás kutatások szerint szoros kapcsolatban áll az egyének által alkalmazott figyelmi torzításokkal, legfőképp a figyelmi gátlással és elkerüléssel (Zsidó, 2022). A figyelmi elkerülés esetében számos kutatás alátámasztotta annak a hatását, hogy a magasan szorongó személyek fenyegető ingerek esetén nehezebben fordulnak el és érzékenyebbek az ilyen ingerekre (Cisler és mtsai., 2009; Dudeney és mtsai., 2015). Emiatt is lehet feltételezni valamiféle hatást a figyelem és a bűnügyi tartalmak között, mivel a szorongás, a félelem és az undor mind kapcsolatban áll a kettővel. Jelen kutatásban ezeket a kapcsolatokat mértem fel vizuális kereséses kísérlettel. Az első vizsgálat során 6 kép kategóriából állt össze a vizsgálat; morbid, undorító, fenyegető, pozitív, semleges és scrambled. Szignifikáns eredmények nem voltak kimutathatóak, de az undorító és a fenyegető tartalmak esetén enyhe különbség látható volt a csoportok teljesítményében. Az eredményekből következtetve egy második fázisban folytattuk a vizsgálatot, a képeket megváltoztatva. A második vizsgálatához jobban a bűnügyi témához illeszkedő, undorító és fenyegető képeket válogattunk össze, amiket a saját paramétereink szerint bemértünk, így egységesebben tudtuk kategorizálni a zavaróingereket, figyelve arra, hogy ne legyen jelentős eltérés a képek intenzitásában. Ezt kiegészítően csak semleges képeket használtunk további zavaró ingereknek. Az eredmények alapján nincs hatás sem a true crime fogyasztás, a morbid kíváncsiság, az undor érzékenység és a szorongás kontroll esetében, viszont egy jelentős, általános különbség mutatkozik a fenyegető tartalmak és azoknak a gyakoribb feltűnése esetén. A vizsgálati személyek reakció ideje kollektívan romlott, amikor a true crime képek 80%-os gyakorisággal jelentek meg a blokkokban. Ez alátámasztja azokat az elméleteket, miszerint a fenyegető ingerek előnyt élveznek a vizuális feldolgozásban és jobban megragadja a figyelmünket (Cisler és mtsai., 2009; Zsidó és mtsai., 2017). A kutatás limitációi közé tartozik, hogy a minta mérete nem volt megfelelő. Alacsony volt a mintaszám és bár így is kimutathatónak kéne lennie csoportok közti különbségnek, nem volt arányos a minta szórása sem és jelentősen többen voltak a true crimeot fogyasztó személyek. E mellett nem volt reprezentatív a minta. Az online kitöltésnek is megvoltak a hátrányai, mivel sok adatot ki kellett szűrni a pontatlan kitöltés miatt, vagy abba hagyták a vizsgálatot. A kitöltések bizonytalansága miatt így a vizsgálat utáni szorongást sem mértük fel ez alkalommal. A true crime fogyasztás rendszeressége sem volt figyelembe véve, ami előfordulhat, hogy különbséget eredményezhet. A jövőben érdemes a mintát kibővíteni és nagyobb statisztikai elemzést alkalmazni és például további lelki folyamatokat és okokat feltárni, mivel egy komplex jelenségről van szó. A vizsgálat során azt is érdemes megemlíteni, hogy egy gyorsan elvégzendő, top down folyamatot

igénybe vevő feladat volt a kísérleti személyeknek kiosztva, ami eredményezheti, hogy kizárják a zavaró ingereket és kevés az idő azoknak a hatására. Ebből kifolyólag egy másik paradigma használata is érdemes lehet, ami inkább bottom up feldolgozást igényel. A habituáció is egy folyamat, amit érdemes lehet vizsgálni, mivel ez a vizsgálati elrendezés nem volt ideális rá. A habituáció irányát és az ok-okozati kapcsolatot nehéz feltételezni, mivel egy hosszabb kutatást igényel, hogy kimutatható legyen, hogy az egyén a fenyegető tartalmak által képes a szorongását jobban kezelni vagy alapjáraton jó kontrollal rendelkezik és ezért fogyaszt ilyen tartalmakat.

Szakirodalom

- Andersen, M. M., Schjoedt, U., Price, H., Rosas, F. E., Scrivner, C., & Clasen, M. (2020). Playing With Fear: A Field Study in Recreational Horror. *Psychological Science*, 31(12), 1497–1510. <https://doi.org/10.1177/0956797620972116>
- Borowske, K. (2005). *Curiosity and Motivation-to-Learn*.
- Burra, N., & Kerzel, D. (2013). Attentional capture during visual search is attenuated by target predictability: Evidence from the N2pc, Pd, and topographic segmentation. *Psychophysiology*, 50(5), 422–430. <https://doi.org/10.1111/psyp.12019>
- Carretié, L., Tapia, M., López-Martín, S., & Albert, J. (2019). EmoMadrid: An emotional pictures database for affect research. *Motivation and Emotion*, 43(6), 929–939. <https://doi.org/10.1007/s11031-019-09780-y>
- Cisler, J. M., Bacon, A. K., & Williams, N. L. (2009). Phenomenological Characteristics of Attentional Biases Towards Threat: A Critical Review. *Cognitive Therapy and Research*, 33(2), 221–234. <https://doi.org/10.1007/s10608-007-9161-y>
- Clasen, M. (2022, október 20). How Horror Helps Your Brain | Essay. *Zócalo Public Square*. <https://www.zocalopublicsquare.org/2022/10/20/how-horror-helps-your-brain/ideas/essay/>
- Dan-Glauser, E. S., & Scherer, K. R. (2011). The Geneva affective picture database (GAPED): A new 730-picture database focusing on valence and normative significance. *Behavior Research Methods*, 43(2), 468–477. <https://doi.org/10.3758/s13428-011-0064-1>
- Dudeney, J., Sharpe, L., & Hunt, C. (2015). Attentional bias towards threatening stimuli in children with anxiety: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 40, 66–75. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2015.05.007>

- Fitri, R. A., Asih, S. R., & Takwin, B. (2020). *Social curiosity as a way to overcome death anxiety: Perspective of terror management theory*.
- Fox, E. (1993). Attentional bias in anxiety: Selective or not? *Behaviour Research and Therapy*, 31(5), 487–493. [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(93\)90129-I](https://doi.org/10.1016/0005-7967(93)90129-I)
- Grissom, N., & Bhatnagar, S. (2009). Habituation to repeated stress: Get used to it. *Neurobiology of Learning and Memory*, 92(2), 215–224. <https://doi.org/10.1016/j.nlm.2008.07.001>
- Hull, C. L. (1943). *Principles of behavior: An introduction to behavior theory* (o. x, 422). Appleton-Century.
- MacLeod, C., Rutherford, E., Campbell, L., Ebsworthy, G., & Holker, L. (2002). Selective attention and emotional vulnerability: Assessing the causal basis of their association through the experimental manipulation of attentional bias. *Journal of Abnormal Psychology*, 111(1), 107–123. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.111.1.107>
- Marchewka, A., Żurawski, Ł., Jednoróg, K., & Grabowska, A. (2014). The Nencki Affective Picture System (NAPS): Introduction to a novel, standardized, wide-range, high-quality, realistic picture database. *Behavior Research Methods*, 46(2), 596–610. <https://doi.org/10.3758/s13428-013-0379-1>
- Rankin, C. H., Abrams, T., Barry, R. J., Bhatnagar, S., Clayton, D. F., Colombo, J., Coppola, G., Geyer, M. A., Glanzman, D. L., Marsland, S., McSweeney, F. K., Wilson, D. A., Wu, C.-F., & Thompson, R. F. (2009). Habituation revisited: An updated and revised description of the behavioral characteristics of habituation. *Neurobiology of Learning and Memory*, 92(2), 135–138. <https://doi.org/10.1016/j.nlm.2008.09.012>
- Rothbaum, B. O., & Schwartz, A. C. (2002). Exposure Therapy for Posttraumatic Stress Disorder. *American Journal of Psychotherapy*, 56(1), 59–75. <https://doi.org/10.1176/appi.psychotherapy.2002.56.1.59>

- Rozin, P., & Fallon, A. E. (1987). A perspective on disgust. *Psychological Review*, 94(1), 23–41. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.94.1.23>
- Ruiter, R. A. C., Abraham, C., & Kok, G. (2001). Scary warnings and rational precautions: A review of the psychology of fear appeals. *Psychology & Health*, 16(6), 613–630. <https://doi.org/10.1080/08870440108405863>
- Ryan, R. (2019). *The Oxford Handbook of Human Motivation*. Oxford University Press.
- Scrivner, C. (2021). The psychology of morbid curiosity: Development and initial validation of the morbid curiosity scale. *Personality and Individual Differences*, 183, 111139. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111139>
- Scrivner, C., Johnson, J. A., Kjeldgaard-Christiansen, J., & Clasen, M. (2021). Pandemic practice: Horror fans and morbidly curious individuals are more psychologically resilient during the COVID-19 pandemic. *Personality and Individual Differences*, 168, 110397. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110397>
- Simpson, J., Carter, S., Anthony, S. H., & Overton, P. G. (2006). Is Disgust a Homogeneous Emotion? *Motivation and Emotion*, 30(1), 31–41. <https://doi.org/10.1007/s11031-006-9005-1>
- Turner Jr., S. A., & Silvia, P. J. (2006). Must interesting things be pleasant? A test of competing appraisal structures. *Emotion*, 6, 670–674. <https://doi.org/10.1037/1528-3542.6.4.670>
- van Overveld, M., Jong, P. J. de, & Peters, M. L. (2010). The Disgust Propensity and Sensitivity Scale – Revised: Its predictive value for avoidance behavior. *Personality and Individual Differences*, 49(7), 706–711.
- Vicary, A. M., & Fraley, R. C. (2010). Captured by True Crime: Why Are Women Drawn to Tales of Rape, Murder, and Serial Killers? *Social Psychological and Personality Science*, 1(1), 81–86. <https://doi.org/10.1177/1948550609355486>

- Wisman, A., Heflick, N., & Goldenberg, J. L. (2015). *The great escape: The role of self-esteem and self-related cognition in terror management*.
<https://doi.org/10.1016/j.jesp.2015.05.00>
- Zuckerman, M., & Litle, P. (1986). Personality and curiosity about morbid and sexual events. *Personality and Individual Differences*, 7(1), 49–56. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(86\)90107-8](https://doi.org/10.1016/0191-8869(86)90107-8)
- Zsidó, A. N., Csókási, K., Vincze, O., & Coelho, C. M. (2020). The emergency reaction questionnaire – First steps towards a new method. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 49, 101684. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2020.101684>
- Zsidó A. N., Deák A., & Bernáth L. (2017). Fenyvegető ingerek hatása a figyelmi teljesítményre: Áttekintés. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 72(3), 381–399.
<https://doi.org/10.1556/0016.2017.002>
- Zsidó, A. N., Teleki, S. A., Csokasi, K., Rozsa, S., & Bandi, S. A. (2020). Development of the short version of the spielberger state—Trait anxiety inventory. *Psychiatry Research*, 291, 113223. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113223>
- Zsidó, N. A. (2022). *A figyelem kognitív pszichológiája*. Akadémiai kiadó.